

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**Актуальні проблеми
вітчизняної та всесвітньої
історії**

*Збірник присвячений
75-й річниці
Рівненського державного гуманітарного університету*

Наукові записки РДГУ

Випуск 26

Рівне – 2015

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Постоловський Руслан, кандидат історичних наук, професор,
член-кореспондент Міжнародної слов'янської академії наук (м. Рівне).

Заступник головного редактора:

Шелюк Людмила, кандидат історичних наук, професор (м. Рівне).

Відповідальний редактор:

Шеретюк Валерій, кандидат історичних наук, доцент (м. Рівне).

Члени редколегії:

Жилюк Сергій, доктор історичних наук, професор (м. Острог).

Киридон Алла, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Соммер Ханна - доктор гуманітарних наук в галузі соціології, професор. (м. Жешув)

Степанков Валерій, доктор історичних наук, професор (м. Кам'янець-Подільський).

Стоколос Надія, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Троян Сергій, доктор історичних наук, професор (м. Київ).

Фісанов Володимир, доктор історичних наук, професор (м. Чернівці).

Чухліб Тарас, доктор історичних наук (м. Київ).

Швецова-Водка Галина, доктор історичних наук, професор (м. Рівне).

Шугаєва Людмила, доктор філософських наук, професор (м. Рівне).

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 26. – Рівне : О. Зень, 2015. – 305 с.

ISBN 978-617-601-146-0

Згідно постанови президії ВАК України часопис «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії» визнано фаховим виданням у галузі історичних наук (постанова від 17 квітня 2010 р.)

***Свідоцтво про державну реєстрацію:
Серія КВ № 15857-4329Р від 12 жовтня 2009 р.***

*Друкується за рішенням Вченої Ради Рівненського державного гуманітарного університету,
протокол № 4 від 28 листопада 2015 р.*

Адреса редакції: 33027, м. Рівне, вул. Остафова 31,
історико-соціологічний факультет РДГУ.

ISBN 978-617-601-146-0

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2015

Існуючі в релігійному середовищі проблеми вимагають підключення до цих процесів науковців та органів місцевого самоврядування.

Висновки. Аналіз кількісних та якісних показників, матеріальної бази релігійної мережі Буковини дозволяє зробити такі узагальнення:

1. Релігійна мережа регіону є багатоконфесійною, вона своєю строкатістю та динамікою розвитку відображає ті загальні закономірності і тенденції, які характерні для релігійного простору України.

2. Аналіз динаміки змін мережі за останні роки свідчить, що вона отримала певне насичення, в основному носить латентний характер існування і згідно прогнозам буде розвиватися невисокими темпами (до 2% в рік), що корелюється із загальноукраїнськими показниками.

3. Специфікою релігійної мережі області є її достатня розвинутість, постійна диверсифікація та покращення матеріальної бази, підвищення освітнього рівня кадрів священнослужителів.

4. Лідером у релігійному середовищі та основним ідентифікатором національної приналежності, механізмом збереження культури, традицій, формування менталітету залишається на Буковині православ'я.

5. У певній мірі призупинилася динаміка розвитку протестантської мережі для якої характерні риси автономізації, сепаратизму та створення нових, модернових форм релігійності.

6. Не отримують подальшого розвитку в релігійному просторі краю конфесії нацменшин та новітніх релігій, кількісні показники яких є незмінними протягом останніх років.

7. Загальними проблемами для поліконфесійного краю, які збережуться на майбутнє, буде невисока забезпеченість культовими спорудами та кадрами священнослужителів; недостатній розвиток бази репродукції релігійності – катехетичних шкіл та навчальних закладів; позаінституційний характер релігії як феномен громадянського суспільства

Джерела та література

1. Докаш В. Релігійна мережа Буковини у контексті соціокультурних трансформацій / В.Докаш // Соціокультурні виміри релігійних процесів у світі та Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції 30-31 травня 2013 р. / за заг. ред. проф. Докаша В. І. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2013 – С. 45-56.
2. Докаш В. Сучасний стан, динаміка та основні тенденції розвитку релігійної мережі в Чернівецькій області / В.Докаш // Релігія та Соціум. Міжнародний часопис. Чернівці: Чернівецький нац. університет, 2014. – №1-2 (13-14) – С. 132-138.
3. Докаш В. Релігійна мережа Буковини в її інституційно трансформаційних змінах (2000-2012 рр.) / В.Докаш, О.Докаш // Релігія та соціум у контексті глобальних трансформацій: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції 29-30 травня 2012 р. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2012. – С. 43-51.
4. Релігійна мережа, її кадрове та матеріальне забезпечення: основні тенденції, динаміка змін, перспектива розвитку [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1212%3A1&catid=51%3Astats&Itemid=79&lang=uk
5. Релігія і влада в Україні: проблеми взаємовідносин. Інформаційні матеріали до круглого столу на тему: Державно – конфесійні відносини в Україні станом на 2013 рік: рух до партнерства держави чи до кризи взаємин? 22 квітня 2013 р. – Київ: Центр Разумкова, 2013. – 47 с.
6. Релігійна мережа, її кадрове та матеріальне забезпечення: основні тенденції, динаміка змін, перспектива розвитку [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1212%3A1&catid=51%3Astats&Itemid=79&lang=uk
7. Україна – 2014: Суспільно – політичний конфлікт і Церква (Інформаційні матеріали). – Київ: Центр Разумкова, 2014. – 28 с.
8. Український Асоціації релігієзнавців двадцять років. Збірник праць та інформативок/за ред. проф. А. Колодного//Українське релігієзнавство. - №65. – К., 2013. - 324 с.
9. Церковно-релігійна ситуація і державно-конфесійні відносини в Україні: підсумки десятиліття, тенденції і проблеми // Національна безпека і оборона. – Київ: Центр Разумкова, 2011. – С. 37-61.

УДК 27-726.6:316.7(477)

Ю. Ліннік

ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЮВАННЯ ПОМІСНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

В статті досліджуються проблеми конституювання помісної православної церкви в Україні. Автор розглядає причини, які сприяли гальмуванню проголошення автокефалії Українською православною церквою в 90 — х рр. XX ст. Робиться спроба охарактеризувати релігійне життя держави, а також спроба прогнозу моделі державно-церковних відносин, яка сприятиме конституюванню помісної церкви в Україні.

Ключові слова: Українська православна церква, помісна церква, автокефалія, конституювання, модель державно-церковних відносин.

The article is examined the constitution of the Orthodox Church in Ukraine. The author examines the reasons that contributed to the deceleration proclamation autocephalous Ukrainian Orthodox Church in the 90 - ies. XX century. The article is fed a clear characteristic the socio - political and religious life of the state. The author developing a model of state - church relations, which will promote the constitution of the Local Church in Ukraine.

Key words: Ukrainian Orthodox Church, local church, autocephaly, the constitution, the model of state - church relations.

У своїх дослідженнях ми неодноразово звертали до проблеми проголошення автокефалії і утворення помісної православної церкви. Дане питання є надзвичайно актуальним в сучасному соціально – політичному контексті. Адже навіть пересічний українець може сказати, що отримання автокефального статусу для церкви є надзвичайно складним, але, в той же час, необхідним завданням.

Як і 20 років тому, на початку 90 - х рр. XX ст., православ'я в Україні переживає кризу. Вона спричинена не стільки розколом (як тоді), як спробами РФ (Російська Федерація) за допомогою РПЦ (Російська православна церква) вплинути на УПЦ МП (Українська православна церква Московського патріархату) та соціально - політичну ситуацію в країні. Протиріччя всередині православних конфесій поглиблюються також внаслідок складної політичної ситуації та військових дій на сході. Та все ж, ці обставини не зменшують перспективи в справі утворення помісної православної церкви, як і не анулюють цілком всі кроки, котрі були зроблені православними конфесіями в цьому напрямку.

По - суті, існуючий поділ між православними церквами не ґрунтується ні на яких догматичних та канонічних відмінностях, тому, на нашу думку, він тимчасовий. Беручи до уваги, що Україна — одна з найбільших православних країн світу та має всі необхідні як канонічні так і історичні передумови, щоб Українська православна церква стала помісною, очевидно, що єдина помісна

церква є питанням часу. Також для отримання статусу автокефальної церкви велике значення має взаємодія між православними церквами та бажання віруючих та прихожан. Наприклад, в таких країнах як Польща, Чехія, Словаччина та Албанія православ'я в меншості, проте це не завадило успішно вирішити питання отримання автокефалії [2].

Нажаль, необхідно констатувати, що керівництво УПЦ МП, яке прийшло після смерті Володимира (Сабодана) повністю промосковське, і йому не особливо актуальні соціально - політичні проблеми України, як і питання автокефалії, котре ятрить вже більше 20 років релігійне середовище держави. Але це не означає, що позиція предстоятеля і його прихильників є вибраним шляхом всієї церкви. Так як і при Володимирі (Сабодану), так і при Онуфрії (Березовському) в УПЦ МП співіснують проросійські і проукраїнські сили (хоча останні вже мають менше впливу), тому проблема автокефалії жива серед єпископів, які підтримують цю ідею ще з початку 90 - х рр. XX ст. По великому рахунку в царині об'єднувачих процесів нічого не змінилося за 20 років, але якщо за предстоятельства Володимира (Сабодана) українські православні церкви рухалися в напрямку об'єднання, то зараз відбувається повільне відкочування назад.

На сьогодні більше 20 храмів змінили свою юрисдикцію з МП (Московського патріархату) на КП (Київський патріархат), де - не - де спалахують релігійні конфлікти (частіше на Заході України) та боротьба за собори. Але саме громада певного населеного пункту вирішує залишити все на своїх місцях чи змінити патріархат [2]. Загалом це демонструє зростання рівня демократії і наявність у громади певної місцевості вибору. Ми не погоджуємося з офіційною позицією МП, яка визначає ці акції як розпалювання ворожнечі, це скоріш вільний вибір людей та зміна парадигми їх мислення.

Мабуть, вона почалася після смерті Володимира (Сабодана) та спровокована проросійською політикою Онуфрія (Березовського). Очевидно, Україна як ніколи потребує помісної православної церкви, яка б змогла консолідувати суспільство і мінімізувати шкідливий вплив РФ (Російської Федерації) та РПЦ (Російська православна церква) на політичні процеси в державі. Проблема української церковної помісності вже більше 20 років турбує громадськість та державних мужів. Ще в 1999 році нею почав займатися Л. Кучма, а перед ним — Л. Кравчук, згодом їх естафету прийняв В. Ющенко, але зроблено було мало [5]. Ідея помісності з кожним роком набирає все більше і більше прихильників. Провальна політика В. Ющенка у багатьох аспектах призвела до розчарування та значної втрати прихильників. Президент вважав ідею створення УППЦ власною заслугою і прагненням, як наслідок всього 39 % підтримували появу нової церкви в дитинку [1].

Напротязі всього періоду незалежності РПЦ вигадувала нові та нові міфи задля того, щоб не втратити УПЦ: «канонічні землі», «Русский мир», «РПЦ - Церква — Матір». Але вони не мають нічого спільного з реальністю, тому що 988 році князь Володимир хрестив Русь і власне з Києва християнство поширилося на Московські землі; в 1448 році РПЦ відкололася від КМ (Київської Митрополії), а вже в 1686 році приєднала останню до себе. «Русский мир» не може об'єднувати росіян та українців, бо психологічно та ментально ці два народи відрізняються. Ця політика імпералістичного, по своїй суті, геополітичного сусіда ускладнює конституювання Української помісної православної церкви (УППЦ). Згідно дослідження КМІС (Київського міжнародного інституту соціології) на кінець 2014 року майже 60% респондентів підтримують УППЦ (майже всі хто довіряє церкві), а проти виступають менше 10% [1]. Тому варто зазначити, що серед віруючих та кліриків УПЦ МП є категоричні противники ідеї помісності, хоча їх далеко не більшість. Близько 8 млн. українців та громадян Росії, які проживають в Україні з тих чи інших причин захочуть «померти в московській церкві». Для них прийнятним буде створення екзархату за прикладом Білоруської Православної Церкви або за аналогією вирішення «православного питання» у Естонії у 1996 року [3].

Коли ми говоримо про УППЦ, маємо на увазі утворення єдиної церкви шляхом злиття трьох наявних у Україні православних конфесій — Української православної церкви (Московського патріархату), Української православної церкви (Київського патріархату), та Української автокефальної православної церкви. Розходження між цими церквами носять переважно організаційний і юрисдикційний характер. Але жодних віросповідних чи канонічних відмінностей нема, як і нема об'єктивних причин для подальшого існування українського православ'я в стані деконсолідації.

Однією з причин стагнації об'єднувачих процесів в Українському православ'ї є наявність у багатьох противників ідеї помісності і в деяких її прихильників точки зору, що УППЦ може стати «Державною Церквою». Це хибні сподівання, оскільки УППЦ це церква всього суспільства, яка об'єднує останнє і не може узурпувати державою чи окремими її структурами. Відтак, страх православних конфесій щодо відходження від демократичних шляхів розвитку, зокрема в питання надання автокефалії є помилкою. Тим паче, в наданні цього статусу приймають участь канонічні православні церкви, а не держава. Але блокування цього рішення може бути з боку РПЦ, яка всіма діями намагається цьому завадити. Варто позбавлятися в українському релігійному середовищі шовіністичних і монархічних течій, нахпталт «Русского мира», «Слов'янського братства», «Третього Риму» [3]. Об'єднана українська православна церква стане потужним фактором національного відродження і розвитку суспільно-політичної та соціальної сфер українського суспільства. Необхідність зменшення економічного та особливо ідеологічного впливу РФ на Україну є однією з причин створення УППЦ. Це призведе до оздоровлення українського суспільства. Власне, наявність УППЦ - це масштабний прорив у поверненні «Україні - України». Безсумніву, формування УППЦ має на меті відновлення основоположних рис українського православ'я, які були йому притаманні ще за періоду незалежності Київської Митрополії. Нині українська православна церква стоїть на порозі консолідації та національного становлення. Це спостерігається в духовній освіті, в самоусвідомленні православних, в баченні ними місця української церкви та самої України в контексті процесів європеїзації та демократичних цінностей. Після анексії Криму та неоголошеної війни на Сході, питання утворення УППЦ набрало нових обрисів. Це переросло з потреби в необхідності для України. Проте в цих умовах дуже важливо незробити помилки, щоб зміна юрисдикції була бажанням громадськості, а не переросла в силовий сценарій.

Першими раціональними кроками до становлення УППЦ будуть: - пробудження українського патріотизму в усіх прошарках суспільства, донесення до кожного ідеї необхідності мати національну церкву; - ознайомлення членів релігійних громад з об'єктивною версією історії українського православ'я, вивчення досвіду канонізації інших помісних православних церков; - поглиблення співпраці з очільниками КП, так і представниками з керівниками та духовенством інших православних конфесій; - сприймання як громадськістю, так і державою мирного процесу конституювання УППЦ в Україні [5].

В ситуації зі ставленням в МП до УПЦ КП та до УАПЦ, ми маємо яскраве підтвердження культивування РПЦ подвійних стандартів. Як приклад ми можемо навести проголошення анафем керівництву та загалом РПЦЗ (Російська православна церква закордоном), а згодом, в травні 2007 року РПЦ без жодних умов та розкаянь визнала РПЦЗ. На при великий жаль, УПЦ МП вже не може виконати роль «помісної православної церкви для українців» в міру втрати її позицій в державі. Та й ні УПЦ КП, ні УАПЦ не зможе об'єднати біля свого лона всіх, хто підтримує автокефалію, та й на основі себе створити УППЦ. Єдина можливість здійснити це - об'єднатися всім українським православним церквам (УПЦ МП, УПЦ КП та УАПЦ) та узгодити умови здійснення цього процесу. Напередоді Великодня, 11 квітня 2015 року, предстоятель УПЦ КП Філарет (Денисенко) оголосив про початок, після свята, переговорного процесу з метою створення УППЦ. Різке падіння авторитету УПЦ МП на тлі війни на Донбасі та анексії Криму наочно засвідчує суспільне прагнення стосовно створення УППЦ, яка б об'єднала УПЦ КП, УАПЦ і проукраїнські сили УПЦ МП. Мається на увазі церква, яка об'єднає 2/3 (а то і більше) православних громадян.

Питання утворення Української помісної православної церкви стоїть на порядку денному ще з кінця 90-х – початку 2000-х років, і воно не може бути розглянуте і позиціоноване як питання лише церковного характеру. Це зумовлено спостереженнями за досвідом набуття автокефалії іншими помісними церквами.

Питання помісності української православної церкви ще з набуттям Україною незалежності не є лише питанням церковного самовизначення. Як показує досвід інших православних церков – їх статус перебуває в тісному в тісному взаємозв'язку зі сприйняттям країни де перебуває та чи інша православна церква.

Православні церкви ставали автокефальними як правило в той період, коли держави були особливо чутливі до статусу своїх православних церков. Бо визнання чи невизнання автокефалії стало б опосередкованим визнанням чи невизнанням державності цих народів [4]. Відсутність в української церкви статусу помісності накладає відбиток і на престиж нашої країни на міжнародному рівні. Ситуація з ідентифікацією української православної церкви є вкрай складною та неоднозначною. Зокрема, предстоятель УПЦ МП, входить до Всеукраїнської ради церков як представник РПЦ, а не як очільник відносно самостійної православної конфесії. Очевидно, вся православна спільнота ототожнює УПЦ МП з Російською православною церквою, на разі УПЦ МП асоціюється з частиною РПЦ. Наболілим на даний момент також є питання захисту національних церковних інтересів за умови канонічного підпорядкування УПЦ Москві - зокрема, варто згадати зміщення з посади проукраїнського спікера Георгія (Коваленка) з посади голови Синодального інформаційно — просвітницького відділу і призначення проросійського Климента після обрання нового предстоятеля УПЦ МП.

Досвід створення і канонізації низки сучасних помісних церков демонструє, що це логічне і навіть буденне явище, яке притаманне країнам, де переважає православне населення. Як правило, логічним продовженням власної державності є отримання автокефалії православною церквою. Тенденції до усамостійнення української православної церкви від РПЦ почали формуватися ще до проголошення незалежності, наприкінці 80-х років, зокрема під враженням від діяльності української автокефальної церкви в діаспорі. Відсутність чіткої окресленої концепції розвитку держави і церкви після проголошення незалежності, розходження точок зору на майбутнє українського православ'я в окремих політичних та релігійних колах, зрештою, призвели до того сценарію становлення українського православ'я, який реалізувався в перші роки незалежності України. Хоча українська держава, починаючи з 1991 року, виключала прямі політичні і економічні впливи на неї з боку Москви, проте підпорядкованість УПЦ МП Московському патріархату унеможливило повноцінний розвиток української держави. Намагання РФ зберегти культурний та політико-економічний вплив над Україною реалізувалося головним чином через релігійні важелі впливу, такі як залежність церкви від московського адміністративного центру. Особливістю російського православ'я завжди була його надмірна інтегрованість до політичних процесів, коли воно було складовою частиною державно - політичного апарату російської держави, знаряддям для реалізації експансіоністської політики на так званих «канонічних територіях». Мотивація РПЦ в перешкоджанні остаточному визначенню УПЦ полягає насамперед в небажанні втратити апостольську спадкоємність Києва та пов'язаний з цим авторитет, котрий базується на історико-духовних надбаннях Київської митрополії, що вважалася однією з найдавніших в православному світі [4].

Таким чином, вищезазначені фактори призвели до унікального явища, котре більше не має аналогів в православному світі – в Україні, яка може похвалитися 18 тисячами православних парафій, так і не відбулося формування української православної церкви. Це негативним чином відображається на міжнародному авторитеті країни і її сприйнятті світовою політичною спільнотою як окремої політико-територіальної формації, адже автокефальна церква є певним маркером незалежності країни, а також зводить до мінімуму втручання закордонних релігійних організацій у внутрішнє життя. Існує цілком вмотивований стереотип, що між політичною незалежністю і церковною автокефалією в кожній окремо взятій країні існує двосторонній зв'язок, отже політична незалежність української держави не може бути докорманим фактом, за збереження церковної залежності українців від Москви. Становлення УПЦ суттєво зменшить ідеологічний тиск РПЦ на суспільні процеси.

Ми виділили комплекс з трьох основних суперечностей, котрі впливають на перебіг руху в напрямку автокефалії:

1. «неканонічні» єпископські хіротонії в УПЦ КП та УАПЦ (визнання всіх церковних дій канонічними, неканонічні їх визнає лише МП);
2. статус новоутвореної УПЦ та титуляції предстоятеля (вибір нового патріарха чи прийняття на цю посаду Філарета (Денисенка));
3. передбачувані канонічність та легітимність церкви.

У відповідності з канонічним правом до отримання автокефалії українські православні конфесії ще не готові, головним чином через те, що серед православного єпископату України не досягнуто консенсусу з трьох вищезазначених питань. Адже 2/3 православних парафій знаходяться під зверхністю Московського патріархату. Тому цілком ймовірно що отриманню автокефалії як передуватиме так і слідуватиме довгий процес переговорів. Адже і в середині самої УПЦ МП присутні серйозні протиріччя в поглядах на процес утворення УПЦ та наявність проукраїнської та проросійської течії. Та й зрештою отримання статусу автокефальної церкви ще не гарантує успішного становлення УПЦ. Історія знає прецеденти невизнання новопроголошених церков світовою православною спільнотою. Зокрема, наданий у 1970 році Священним Синодом Російської Православної Церкви Томос про автокефалію «Русской греко-кафолічної церкви в Америці» не був визнаний Константинопольською, Олександрійською, Антиохійською та Єрусалимською православними церквами [4].

В такому разі українське православ'я потрапить в ще більшу канонічну ізоляцію. Принаймні УПЦ МП зараз не проявляє себе як самостійна церковна організація, а досить часто позиціонує себе як складова частина РПЦ, особливо виразними стали ці тенденції за предстоятельства Онуфрія (Беззовського). Зважаючи на те, що в середовищі УПЦ МП є прошарок радикально налаштованого проросійського духовенства, стараннями якого будуть підтримуватися тісні зв'язки з Москвою, в інтересах утворення помісної української церкви необхідна активізація проукраїнської течії, саме в УПЦ МП. Досягти консолідації всіх православних деномінацій України в рамках найближчого десятиліття можливо буде лише за умови формування проукраїнської більшості. Також процес конституювання УПЦ багато в чому залежатиме від схвалення Константинопольським патріархатом, від політики Московського патріархату відносно УПЦ. В ході переговорного процесу представники всіх православних конфесій України мають запропонувати компромісну модель конституювання УПЦ, котра буде схвалена православною спільнотою України і не зустріне перешкод з боку Константинополя чи Москви. Хоча досягнення цього можливе лише через низку поступок, які після ретельного аналізу нинішнього стану міжправославного діалогу здаються маловірогідними, ідея автокефалії отримує все більше прихильників серед населення України. Нині в умовах переосмислення патріотизму та необхідності захисту національних та державних цінностей ряди прихильників ідеї української православної помісної церкви швидко зростають. Досвід проб та помилок між православного об'єднаного діалогу ілюструє, що тільки активна зацікавленість парафіян, простих українців у створенні УПЦ допоможе уникнути акцентування на протиріччях між конфесіями, до якого так схильні делегати від духовенства.

Протягом останніх двох десятиліть в секторі суспільно-православних відносин сформувався комплекс тенденцій, які і визначатимуть в майбутньому результат ініціатив, спрямованих на отримання українською церквою помісного статусу. Очевидно, що ні УПЦ КП, ні УАПЦ не володіють достатнім авторитетом (перш за все на міжнародній арені), щоб самостійно вирішувати всі питання, пов'язані з становленням УПЦ [4]. В свою чергу заяви УПЦ МП, про зацікавленість в національному спрямуванні об'єднаних переговорів так і залишилися лише заявами, на практиці ж ми спостерігаємо нездатність піти на компромісні рішення, якщо вони могли б суперечити інтересам московської адміністративної верхівки РПЦ. Не є безпідставними спостереження, що УПЦ МП реалізує ідеологічну лінію Московського патріархату на території української держави, в той же час УПЦ КП та УАПЦ є доволі яскраво орієнтованими на проукраїнську інтелігенцію та подекуди нехтують принципами політичної толерантності відносно УПЦ МП.

Загалом, нині простежуються широкі можливості у впровадженні справи конституювання УПЦ. Військові дії на Донбасі продемонстрували, що інститути українського суверенітету в небезпеці і ніхто не може гарантувати від посягань жоден з них, і наявність власної помісної церкви це не політичний каприз, а об'єктивний виклик сьогодення. Після революції гідності та президентських виборів 2014 року питання про конституювання УПЦ в українському суспільстві більше не замовчується, а тому має шанси на вирішення та визнання новоутвореної церкви на міжнародному рівні.

Нині як ніколи послідовно реалізується концепція Церкви відділеної від держави, до слова нинішню політичну еліту не було помічено в участі у вирішенні питань пов'язаних з УПЦ. З одного боку українські православні церкви мають можливість взяти

ситуацію в свої руки і йти в напрямку автокефалії без політичного тиску та втручання. Проте відсутність зацікавленості політичних кіл України у впливі на об'єднувачий процес зовсім не означає відсутність останнього у РФ, котра завдяки УПЦ МП може справити більший вплив на перебіг об'єднання, ніж це може допускати сама концепція Української помісної православної церкви.

Отже, оптимальною буде модель церковно-політичних відносин, яка передбачає прихильність і сприяння українського президента, уряду, та парламенту в межах, визначених чинним законодавством. Саме за таких умов реалізація ідеї автокефальної православної церкви буде найбільш успішною. Конституювання Української помісної православної церкви має стати кроком до нейтралізації духовно-ідеологічних впливів релігійних інституцій інших держав та фактором, який сприятливо вплине на процеси євроінтеграції та розвитку українського суспільства.

Джерела та література

1. Безпалько У. Помісна православна церква в Україні: поняття, проблемні питання та необхідність конституювання [Електронний ресурс] / У. Безпалько // Центр дослідження духовної культури Тернопілля. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://centerculture.uagate.com/?p=1705>.
2. Саган О., Здіорук С. Горизонти Української Помісної Православної Церкви [Електронний ресурс] / О. Саган // РІСУ. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: http://risu.org.ua/article_print.php?id=56692&name=materials_conferences&lang=ua&.
3. Саган О. Українська Помісна православна Церква: проблеми і прогнози конституювання [Електронний ресурс] / О. Саган, С. Здіорук // Релігія в Україні. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.religion.in.ua/main/analitica/26674-ukrayinska-pomisna-pravoslavna-cerkva-problemi-i-proгнози-konstituyuvannya.html>.
4. Саган О., Здіорук С. Українська Помісна православна Церква: проблеми і прогнози конституювання. Частина II [Електронний ресурс] / О. Саган, С. Здіорук // Релігія в Україні. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.religion.in.ua/main/analitica/26675-ukrayinska-pomisna-pravoslavna-cerkva-problemi-i-proгнози-konstituyuvannya-chastina-ii.html>.

УДК 94 (477)

С. Жилюк

РЕЛІГІЄЗНАВЧІ ЕКСПЕРТИЗИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНО-ЦЕРКОВНОЇ СИТУАЦІЇ В СИСТЕМІ МІФОЛОГЕМ

У статті здійснено аналіз коментування вітчизняними релігієзнавцями сучасної української православно-церковної ситуації; висвітлено їх експертні висновки щодо вирішення проблеми об'єднання церков, окремі з яких, на думку автора, є недостатньо обгрунтованими та помилковими.

Ключові слова: православ'я, релігія і політика, об'єднання церков, канонічність, помісність церкви.

The article analyzes the domestic commenting religion experts in modern Ukrainian Orthodox Church situation; highlights their expert opinions to address the association of churches, some of which, according to the author, is not reasonable or false.

Key words: orthodoxy, religion and politics, associations of churches, canonical, particularity church.

Незважаючи на значні наукові дослідження, обговорення у різних форматах, експертизи, численні оцінки та коментарі ЗМІ і навіть певні ініціативи з боку очільників державної влади, українське православно-церковне питання залишається невирішеним. Через чверть століття доводиться говорити тільки про негативний досвід спроб налагодження конструктивного діалогу між церквами та пошуку моделей їхнього об'єднання. Йдеться про домовленості між УПЦ КП і УАПЦ за посередництва Константинопольського патріархату («Симфоніони» 2000 – 2001 рр.), об'єднувачі зусилля цих церков 2005 р., спроби налагодження діалогу між УПЦ КП, УАПЦ та УПЦ МП 2009 р., поновлення переговорного процесу між УПЦ КП і УАПЦ у вересні 2011 р. тощо. Ці ініціативи періодично супроводжувались вимогами відставки предстоятеля УПЦ КП патріарха Філарета, заявами УПЦ МП про неканонічність УПЦ КП та його розкольніцьку діяльність, і мали загалом маніпулятивний характер з боку УАПЦ та УПЦ МП. Разом з тим, цей негативний досвід дає підстави зрештою виробити докорінно новий концептуальний підхід щодо реалізації ідеї об'єднання церков. Цілком очевидно, що надалі необхідно зосередити зусилля всіх зацікавлених суб'єктів на розв'язання проблеми УПЦ Московського патріархату – зміни її статусу та проросійського вектору діяльності як необхідної передумови майбутнього церковного об'єднання, оскільки об'єднуватись мають рівностатусні церкви, і не тільки в юридичному, але передусім в ціннісному аспекті ключових факторів нації-державотворення. Ці засади вже закладені чіткою позицією Помісної УПЦ Київського патріархату й виразно відображаються в її адекватному реагуванні на сучасні внутрішні виклики і зовнішні загрози Україні.

Існує кілька стереотипних уявлень та/чи міфологем, що сформувались в суспільній свідомості значної частини православного населення й, на жаль, серед дослідників сучасної церковної проблематики. Цей взаємообумовлюючий фактор більшою чи меншою мірою підживлюється експертними оцінками окремих авторитетних вчених. Віддаючи належне їхній титанічній науковій праці в галузі релігієзнавства, вважаємо за необхідне висловити і критичні зауваги щодо деяких експертиз, відображених у наукових публікаціях.

Міфологема перша стосується питання канонічності УПЦ МП, яка, згідно рішення Архієрейського собору 25 – 27 жовтня 1990 р., має «незалежність та самостійність в управлінні». У відповідній Грамоті патріарха Московського і всієї Русі Алексія II митрополиту Київському і всієї України Філарету наголошувалось, що УПЦ «з'єднана через нашу РПЦ з єдиною, святою і апостольською церквою...» (тобто з вселенським православ'ям). Маніпулюючи таким формулюванням, УПЦ позиціонує себе в якості самостійного суб'єкта єдиної канонічної церкви в Україні. Насправді, предстоятель УПЦ як постійний член Священного Синоду РПЦ та всі ієрархи УПЦ як члени єпископату РПЦ зобов'язанні виконувати рішення Синоду та кожного Архієрейського собору РПЦ. Прикметно, що предстоятель УПЦ входить до Всесвітньої Ради Церков не як голова самостійної церкви, а лише як представник РПЦ. Принагідно зауважимо, що відсутність чіткої державницької позиції щодо цього питання призвела у свій час до характерної колізії державно-церковних відносин, коли не Мінюст України визначав статус УПЦ, а патріарх Московський і всієї Русі Алексій II в листі міністрові юстиції України В. Онопенку роз'яснював: «УПЦ від жовтня 1990 р. канонічно є незалежною і повністю самостійною у своєму управлінні...» (Православна газета. – 1994. №1. – С. 3 – 4). На Архієрейському соборі в Москві 2000 р. було ухвалено нову редакцію Статуту РПЦ, де статус УПЦ залишився незмінним.

З канонічної точки зору, вище зазначений правовий статус не витримує жодної критики, оскільки норми канонічного/церковного права обумовлюють тільки автокефальний або автономний статус церкви, а одночасна приналежність ієрархів УПЦ до єпископату РПЦ (до двох церков) є безпрецедентним явищем в історично-канонічній практиці.

Розглянемо це питання у двох аспектах. По-перше, з канонічної точки зору, УПЦ Московського патріархату за Статутом РПЦ (глава VIII, п. 17) є сукупністю єпархій РПЦ в Україні зі спеціальним статусом, але в канонічно-адміністративному сенсі сукупність єпархій, яка не має статусу автокефальної або автономної церкви, не може називатися церквою. По-друге, усунення від управління предстоятеля церкви митрополита Філарета, як реакція проти автокефалії (рішення Собору УПЦ 1 – 3 листопада 1991 р.), впродовж січня – травня 1992 р. здійснювалось з грубим порушенням канонічних норм: 34-го пр. апостольського, 4-го пр. Кирила

З М І С Т

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Ю.Візітвіч ФРАНЦУЗИ В УКРАЇНІ: ФРАГМЕНТИ ІСТОРІЇ	3
Н.Озерянский ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ РЕГИОНА СРЕДНЕГО ПОДНЕСТРОВЬЯ И ВЕРХНЕГО ПРУТА В XII-XV СТ. И ВЛИЯНИЕ ВНУТРЕННИХ ФАКТОРОВ	6
І.Синяк РІЗНОВИДИ ЗАСВІДЧУВАЛЬНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ В ДІЛОВОДСТВІ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО НИЗОВОГО В ПЕРІОД НОВОЇ СІЧІ	8
Р.Шеретюк ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ЕТНОКОНФЕСІЙНОЇ ПОЛІТИКИ САМОДЕРЖАВНО-СИНОДАЛЬНИХ СТРУКТУР В ПЕРШІ РОКИ ПІСЛЯ «ВОЗЗ'ЄДНАННЯ» ГРЕКО-УНІАТИВ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ І БІЛОРУСІ З РОСІЙСЬКОЮ ПРАВОСЛАВНОЮ ЦЕРКВОЮ 1839 Р.	12
І.Рудянин УЧАСТЬ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОГО ДУХОВЕНСТВА У РОБОТІ ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» 1868-1914 РР.	15
П.Леснича ВИНИКНЕННЯ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ТОВАРИСТВ У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ	17
С. Мартинчук ОСНОВНІ ПРОМИСЛОВІ ЗАКЛАДИ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	20
В. Мишков СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ ВІДРОДЖЕННЯ ЕСХАТОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОГО СТАРООБРЯДНИЦТВА В ХХ-ХХІ СТОЛІТТІ	22
Т. Герасимов ЗАГОСТРЕННЯ ОПАЛЮВАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ В МІСТАХ ПРАВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ В 1914 – 1917 РР.	24
Н.Щавлинский ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БЕЛОРУССКОГО ОБЩЕСТВА «ГАЙ» В ОДЕССЕ В 1917-1918 ГГ.	26
М.Марек OBRONA LWOVA, A CZYN LISTOPADOWY – STOSUNKI POLSKO-UKRAIŃSKIE W CZASIE WALK LISTOPADOWYCH 1918R	28
О.Вітюк СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК МОГИЛІВСЬКОГО ПОВІТУ В ДОБУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914 – ЛЮТИЙ 1917 РР.)	30
Р.Давидюк ВОЛОДИМИР ОСКІЛКО ЯК ВИРАЗНИК НАСТРОЇВ УЕНЕРІВСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ НА ВОЛИНІ	33
Л.Стафеева УКРАЇНСЬКА ІНТЕЛІГЕНЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ПЕРЕСЛІДУВАНЬ В РОКИ РЕПРЕСІЙ 20-30-Х РР. ХХ СТ.	36
О.Мазурок ЗЛОЧИНИ УЧАСНИКІВ РАДЯНСЬКОГО ПАРТИЗАНСЬКОГО РУХУ ПРОТИ ЖІНОК ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ	38
І.Музика РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ ПОЛЬЩІ В УРСР, ЯК ПЕРЕДДЕНЬ ОПЕРАЦІЇ «ВІСЛА»	40
Б.Паска ІДЕЇ УКРАЇНОЦЕНТРИЗМУ ТА НАЦІОНАЛІЗМУ В ПУБЛІЦИСТИЦІ ВАЛЕНТИНА МОРОЗА КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ	44
О.Ворон РИМО-КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ	47
В.Докаш ПОЛІКОНФЕСІЙНІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА (НА ПРИКЛАДІ БУКОВИНИ)	50
Ю.Літнік ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЮВАННЯ ПОМІСНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ	53
С.Жилиук РЕЛІГІЄЗНАВЧІ ЕКСПЕРТИЗИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНО-ЦЕРКОВНОЇ СИТУАЦІЇ В СИСТЕМІ МІФОЛОГЕМ	56

<i>О.Пальчевська</i> ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-СМИСЛОЖИТТЄВІ ОРІЄНТАЦІЇ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ	60
<i>О.Заворотній</i> БЕРЕСТЕЦЬКА СІЧА	63

РОЗДІ 2. ВСЕСВІТНЯ ІСТОРІЯ І МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

<i>О.Озимчук</i> «ВЕЛИКЕ ШЕВОШЕ» 1355 РОКУ ЧОРНОГО ПРИНЦА: ГАСКОНСЬКИЙ АСПЕКТ	78
<i>А.Блануца</i> МІСЦЕВІ УРЯДНИКИ У СУДОВИХ ЗЕМЕЛЬНИХ СПРАВАХ У ВЕЛИКОМУ КНЯЗІВСТВІ ЛИТОВСЬКОМУ У ПЕРІОД ДІЇ ПЕРШОГО ЛИТОВСЬКОГО СТАТУТУ	81
<i>В. Константинов</i> ВЛИЯНИЕ КАЗАЦКО-ТАТАРСКИХ НАБЕГОВ НА СОСТОЯНИЕ МОЛДАВСКОГО КНЯЖЕСТВА ВО ВРЕМЕНА ПРАВЛЕНИЯ ШТЕФАНА ТОМШЫ II	82
<i>О.Левак</i> ДИПЛОМАТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ФРАНЦУЗЬКОГО АБСОЛЮТИЗМУ ПЕРІОДУ УРЯДУВАННЯ ПРЕМ'ЄР-МІНІСТРА КАРДИНАЛА МАЗАРІНІ (40-50 РР. XVII СТ.)	86
<i>В.Ціватий</i> ВІДЕНСЬКИЙ КОНГРЕС (1814-1815 рр.): ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ТА ПОЛІТИКО-ДИПЛОМАТИЧНІ ЗДОБУТКИ ДОБИ РАНЬОГО НОВОГО ЧАСУ (ПОГЛЯД ІЗ ХХІ СТОЛІТТЯ)	89
<i>В.Кравчук</i> О.Х. БЕНКЕНДОРФ НА ЧОЛІ ТРЕТЬОГО ВІДДІЛЕННЯ ВЛАСНОЇ ЙОГО ІМПЕРАТОРСЬКОЇ ВЕЛИЧНОСТІ КАНЦЕЛЯРІЇ	92
<i>Д.Шрестха</i> ГЕНЕРАЛ ДЖОРДЖ ПАТТОН – ВИЗВОЛИТЕЛЬ ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ	94
<i>Л.Валюх</i> БРИТАНСЬКІ ПОЛІТИЧНІ КОЛА ТА ПРОБЛЕМИ АНГЛО-ФРАНЦУЗЬКИХ КОЛОНІАЛЬНИХ ПРОТИРІЧ У СХІДНІЙ АФРИЦІ (80 – ТІ РОКИ XIX СТ.)	97
<i>С.Косяк</i> ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ОФОРМЛЕННЯ НІМЕЦЬКОГО КОЛОНІАЛЬНОГО РУХУ (КІНЕЦЬ 80-х РОКІВ XIX СТ.)	100
<i>Н.Плюта</i> ПОЗИЦІЯ ПРАВЛЯЧИХ КІЛ І ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ В КОНТЕКСТІ ФРАНКО-АНГЛІЙСЬКИХ КОЛОНІАЛЬНИХ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ	102
<i>М.Стадніцька</i> ОСОБЛИВОСТІ ФЕМІНІЗМУ ЯК СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО РУХУ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ У XIX СТОЛІТТІ	106
<i>В.Табунов</i> ПОЗИЦІЯ ЕПИСКОПАТА БЕЛОРУССКИХ ЗЕМЕЛЬ О РЕФОРМИРОВАНИИ СИСТЕМЫ ЕПАРХИАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ В ПРАВОСЛАВНОЙ ЦЕРКВИ НАЧАЛА XX СТОЛЕТИЯ	107
<i>В.Черній, А.Черній</i> «СЛОВ'ЯНСЬКІ» БАЛКАНИ: ТЕРИТОРІАЛЬНІ КОЛІЗІЇ	110
<i>Г.Савчук</i> КОНЦЕПТ «ГУМАННОЇ ДЕМОКРАТІЇ» ТОМАША МАСАРИКА	112
<i>Р.Ляшенко</i> ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ АДМІНІСТРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В США: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНИЙ СТАН	114
<i>В.Вавуліч</i> РОСІЙСЬКО-СЕРБСЬКІ ВОЄННІ ВІДНОСИНИ НА ПЕРШОМУ ЕТАПІ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (1914-1915 РОКІВ)	116
<i>М.Глібіщук</i> ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОГО АПАРАТУ НА БІЛОМУ ПІВДНІ У 1918 Р.	118
<i>С.Боголейша</i> БЕЛОРУССКИЙ ВОПРОС В СРЕДНЕЙ ЛИТВЕ 1920-1922 гг.	121
<i>А.Кукса</i> СОЗДАНИЕ ПЕРВОГО ТЕХНИЧЕСКОГО ВУЗА И ПРОБЛЕМЫ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ В БЕЛАРУСИ В 1920-1925 ГГ.	123
<i>О.Тук</i> ДІЯЛЬНІСТЬ КУ-КЛУКС-КЛАНУ 1920-Х РР.: КОЛІР ШКІРИ ЛЮДИНИ ЯК КАТАЛІЗАТОР ЗЛОЧИННОЇ ПОЛІТИЧНОЇ АКТИВНОСТІ	126

Ю.Тимошенко ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЕРВОНОГО СПОРТИВНОГО ІНТЕРНАЦІОНАЛУ В ЄВРОПІ	127
І.Гураль УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В ЕТНОКОНФЕСІЙНІЙ ПОЛІТИЦІ ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ НА ХОЛМЩИНІ І ПІДЛЯШШІ	130
Т.Кузьма СПАЛЕННЯ КНИГ В НАЦИСТСЬКИЙ НІМЕЧЧИНІ ТА ІСТОРИЧНА ПАМ'ЯТЬ НІМЦІВ	133
Г.Невинна ВПЛИВ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗОВНІШНЮ ПОЛІТИКУ КРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ФІНЛЯНДІЇ У 1930-Х РОКАХ	136
Ю.Терешко ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ЛЮДСТВА РОСІЙСЬКО-РАДЯНСЬКОГО КОМУНІСТИЧНОГО РЕЖИМУ (30-40-ВІ РР. ХХ СТ.) ТА ЇХ ВПЛИВ НА СУЧАСНУ ПОЛІТИКУ ПУТІНСЬКОЇ РОСІЇ. ЧАСТИНА 1	138
П.Савчук 1941: ПОЧАТОК НІМЕЦЬКО-РАДЯНСЬКОЇ ВІЙНИ (РЕТРОСПЕКЦІЯ ВІЙНИ)	141
Ю.Карповець ГОЛОД, ХВОРОБИ І СМЕРТНІСТЬ ДИТЯЧОГО НАСЕЛЕННЯ В РОКИ БЛОКАДИ ЛЕНІНГРАДУ ТА ЗАХОДИ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ВТРАТ	143
Р.Постоловський ЛІБЕРАЛІЗАЦІЯ В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ 50-Х – 60-Х РОКІВ ХХ СТ.: ІСТОРИКО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ	147
І.Філіпчук О. ШИК: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ «ПРАЗЬКОЇ ВЕСНИ»	150
Р.Сіромський ПРАВОВИЙ СТАТУС УКРАЇНСЬКОЇ РСР У СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ КАНАДИ (1960–1970-ті роки)	153
А.Малярчук ПРОБЛЕМИ РОЗКОЛУ ВСЕСОЮЗНОГО ОБ'ЄДНАННЯ ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ У 60 РОКАХ ХХ СТ.	156
А.Слесаренко «ВИШУКАНО НЕОТЕСАНИЙ ЗВУК»*: З ІСТОРІЇ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ МУЗИКИ 70-80-Х РОКІВ ХХ СТ. В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ	159
В.Максимчук ПОНТИФІКАТ ІВАНА ПАВЛА ІІ: ОСНОВНІ ВЕКТОРИ ТА ВИЗНАЧАЛЬНІ РИСИ	161
Д.Довгаль ГЕНОЦИД У РУАНДІ: ОСОБЛИВОСТІ ВЧИНЕНОГО ЗЛОДІЙСТВА	162
Т.Опанасюк ФЕНОМЕН ОБ'ЄДНАНОЇ ОПОЗИЦІЇ У РОСІЇ В 1990-ТІ РОКИ	164
В.Дуляницький ГЕОПОЛІТИЧНА СИТУАЦІЯ В СВІТІ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ	167
А.Грубінко АТЛАНТИЗМ ЯК ПРИНЦИП І ФАКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У СФЕРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ: ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ	168
І.Мартинчук СЛОВАЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ СПІВРОБІТНИЦТВО В 1993-2004 РР. В КОНТЕКСТІ ВІДНОСИН З РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ	171
Б.Сипко ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У СЕРЕДОВИЩІ ІМАМІВ ФРАНЦІЇ НА ЗЛАМІ ХХ – ХХІ ст.	174
О.Мельничук НАУКОВЕ СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА БАВАРІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	177
М.Урбан МІСЦЯ ПАМ'ЯТІ ЯК ФАКТОР МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВЗАЄМИН ТА КОНФЛІКТІВ: КАЗУС ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ	180
О.Будько КРИЗА СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЙ БЕЗПЕКИ: НОВІТНІ ПІДХОДИ У МИРОТВОРЧОСТІ	184
О.Полюхович «ТЯГАР БІЛОЇ ЛЮДИНИ» В ХХІ СТ.: МАЗОХІЗМ ЧИ СПОКУТУВАННЯ ВИНИ?!	188
В.Дубей, В.Маліченко МІЖНАРОДНІ АВТОМОБІЛЬНІ ПЕРЕВЕЗЕННЯ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВИКЛИКИ ЧАСУ ТА ПОШУК ВІДПОВІДЕЙ НА НИХ	190

В.Космина РЕЦЕПЦІЇ ЧУЖИХ КУЛЬТУРНИХ НАДБАНЬ У КОНТАКТАХ МІЖ ЦИВІЛІЗАЦІЯМИ (СИСТЕМНО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)	193
В.Бутинський РЕЛІГІЯ У СУЧАСНОМУ СВІТІ: ГОЛОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІН	198
Т.Шамсутдинова-Лебедюк БАГАТОЖЕНСТВО ТА ІСЛАМ	199

РОЗДІЛ 3 ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧИЙ НАУКОВИЙ ДИСКУРС

М.Федоришин ФЕНОМЕН ЛІТОПИСНОЇ ПЕРЕСОПНИЦІ В КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНОМУ ДИСКУРСІ	202
І.Кирилюк ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕНЬ ДОРОГОБУЖА	206
Л.Бородинська ЦЕРКВА ЄВАНГЕЛЬСЬКИХ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ У М. КОСТОПОЛІ: ЕТАПИ РОЗВИТКУ	207
М.Василишин ДОКУМЕНТИ ПАЛАЦУ ГРАФІВ ПОТОЦЬКИХ У КРИСТИНОПОЛІ-ЧЕРВОНОГРАДІ ЯК ДЖЕРЕЛО ДО ВИВЧЕННЯ МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ВІДНОСИН	211
Ю.Войчун ЗАКОНОДАВЧЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЧЕСЬКОГО ПОСЕЛЕННЯ НА ВОЛИНІ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ СТ.	212
І.Мілясевич ЖУРНАЛ «ВОЛЫНСКИЕ ЕПАРХИАЛЬНЫЕ ВЕДОМОСТИ» (КРЕМЕНЕЦЬКИЙ ПЕРІОД): НЕВІДОМІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ	215
П.Мачелюк ДЕТЕРМІНАНТИ ЧЕСЬКОГО ГОСПОДАРЮВАННЯ НА ВОЛИНІ	218
Г.Рачковський РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ РІВНЕНСЬКОГО ПОВІТУ ВОЛИНСЬКОЇ ГУБЕРНІЇ НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.	220
К.Яремко КИЇВСЬКЕ ОХОРОННЕ ВІДДІЛЕННЯ В 1903-1905 РОКАХ (ЗА МЕМУАРАМИ ОЛЕКСАНДРА СПРИДОВИЧА)	222
Н.Кінд-Войтюк МУЗЕЙНА ПОЛІТИКА ДРУГОЇ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ У М. ЛУЦЬКУ У 1920-Х-1930-Х РОКАХ	225
В.Доброчинська РІВНЕНСЬКА УКРАЇНСЬКА ГІМНАЗІЯ – ОСЕРЕДОК ПЛАСТОВОГО РУХУ НА ВОЛИНІ (1923–1930 РР.)	228
А.Сорокун ПОЛЬСЬКА ПРАВОСЛАВНА ЦЕРКВА НА ВОЛИНІ У ВИСВІТЛЕННІ ПЕРІОДИЧНОГО ЖУРНАЛУ «УКРАЇНСЬКА НИВА» 1926-1936 РР.	231
А.Жив'юк «КУРКУЛЬ» ТА «ІНДУСИ» ПРОТИ КОЛГОСПІВ: ЗАВЕРШЕННЯ СУЦІЛЬНОЇ КОЛЕКТИВІЗАЦІЇ НА РІВНЕНЩИНІ	234
Н.Мащенко ШКОЛИ ДЛЯ МОЛОДІ НА РОВЕНЩИНІ В ПОВОСННИЙ ЧАС	238
Л.Шугаєва РЕЛІГІЄЗНАВЧО-ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ ФЕНОМЕНА ІУРОДСТВА У СХІДНІЙ І ЗАХІДНІЙ ХРИСТІЯНСЬКІЙ ТРАДИЦІЇ	241
І.Булига ВІРУЮЧИЙ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ ВОЛИНСЬКОГО РЕГІОНУ (40–80-ТІ РР. ХХ СТ.)	243
В.Закревський КРАЄЗНАВЧІ СТЕЖИНИ І. Г. ПАЩУКА (1938–2013) – ДОСЛІДНИКА РІВНЕНЩИНИ	245
В.Сивак НАРОДНІ МЕБЛІ У СЕЛЯНСЬКОМУ ЖИТЛІ СЕРЕДНЬОГО ПОЛІССЯ КІН. ХІХ – СЕРЕДИНИ ХХ СТ.: ПОЛИЦЯ, МИСНИК	247
А.Зюбровський ПІКНА ДІЖА У НАРОДНІЙ КУЛЬТУРІ ПОВСЯКДЕННЯ УКРАЇНЦІВ ПІВДЕННО-ЗАХІДНОГО ІСТОРИКО-ЕТНОГРАФІЧНОГО РЕГІОНУ: ОСОБЛИВОСТІ ВИГОТОВЛЕННЯ ТА ПОВОДЖЕННЯ	252

РОЗДІЛ 4 ПРОБЛЕМИ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВА ТА ІСТОРІОГРАФІЇ

<i>А.Пословська</i> ІСТОРІЯ ВОЛИНИ РИМСЬКОГО ЧАСУ ЗА АРХЕОЛОГІЧНИМИ ДЖЕРЕЛАМИ (АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОЇ ІСТОРІОГРАФІЇ)	258
<i>А.Малов</i> ПОЛК ВОЕВОДЫ ГРИГОРИЯ ЛЕОНТЬЕВИЧА ВАЛУЕВА НА НЕВЕЛЕ В 122 (1613/14) ГОДУ: СПИСОК И ВЕРСТАНИЕ	260
<i>Д.Вацук</i> ЛИТОВСЬКА ДОБА НА ПОДІЛЛІ У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ЮХИМА СПІНСЬКОГО	268
<i>І.Гілевич</i> З ІСТОРІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАДИЦІЙНОГО ЖИТЛОВО-ГОСПОДАРСЬКОГО БУДІВНИЦТВА ВОЛИНЯН УПРОДОВЖ ХІХ – ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ.	269
<i>Р.Тарнавський</i> ГОЩАНЩИНА 1930–1940-х РОКІВ У СПОГАДАХ ПРОФЕСОРА СТЕПАНА АРСЕНТІЙОВИЧА МАКАРЧУКА	273
<i>І.Петрович</i> ІСТОРІЯ МІСТА ВОЛОДИМИРА У НАУКОВОМУ ДОРОБКУ ВІТЧИЗНЯНИХ І ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДНИКІВ	276
<i>С.Грипич, Г.Семенюк</i> ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ФОНДУ РІДКІСНИХ І ЦІННИХ ВИДАНЬ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АНАЛІЗ	278
<i>Ю.Бойко, О.Березовська, І.Шарабанова</i> СТВОРЕННЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ ІНСТИТУТУ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН НАН УКРАЇНИ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ АРХІВНИХ ДОКУМЕНТІВ	282
<i>С.Старовойт</i> НОВІ ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ НАУКИ: АРХІВ АКАДЕМІКА НАН УКРАЇНИ А.О.ЛЕБЕДЄВА У ФОНДАХ ІНСТИТУТУ АРХІВОЗНАВСТВА НБУВ	287
<i>І.Хромова</i> ІКОНОГРАФІЯ У НУМІЗМАТИЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ	289
<i>В.Божанов</i> ИСТОРИЯ: НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ МЕТОДОЛОГИИ	291

РОЗДІЛ 5 РЕЦЕНЗІЇ, АНОТАЦІЇ, ОГЛЯДИ

<i>Л.Шугаєва</i> ПОСІБНИК, ЯКИЙ СЛУГУВАТИМЕ ЛЮДЯМ Сторінками історії: Рівненський державний гуманітарний університет у книгах та періодичних виданнях : наук.-допом. бібліогр. посіб. / М-во освіти і науки України, Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Наук. б-ка : уклад.: С. Н. Грипич, Л. М. Буравкова, Л. В. Ковальчук, Л. С. Кушка. – Рівне : РДГУ, 2015. – 490 с.	294
<i>Л.Галуха</i> ВИКОРИСТАННЯ РОСІЄЮ УКРАЇНСЬКОГО КОНФЕСІЙНОГО ПИТАННЯ У ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИНАХ З РІЧЧЮ ПОСПОЛИТОЮ (Рец.: Шеретюк В. Українське дисидентське питання в політичних відносинах Росії і Речі Посполитої (кінець XVII–XVIII ст.) / Валерій Шеретюк. – Рівне : О. Зень [вид.], 2015. – 223 с. : іл.)	295
<i>Л.Галуха, Л.Бородинська</i> РОЛЬ УКРАЇНСЬКИХ ПОЛІТИЧНИХ ЕМІГРАНТІВ У ГРОМАДСЬКОМУ ЖИТТІ УКРАЇНЦІВ МІЖВОСННОЇ ПОЛЬЩІ (Рец.: Давидюк Р. П. З поляками за Україну: Наддніпрянська еміграція в суспільно-політичному житті міжвоснної Волині. Монографічне видання / Р.П.Давидюк. – Рівне : ПП ДМ, 2014. – 174 с.)	296
<i>Л.Галуха</i> ЄВАНГЕЛЬСЬКІ ХРИСТІЯН-БАПТИСТІВ У М. КОСТОПОЛІ (Рец.: Бородинська Ліна. З думкою про майбутнє. Історія церкви євангельських християн-баптистів у м. Костополі (з нагоди 90-річчя) / Ліна Бородинська. – Рівне: Дятлик М., 2015. – 62 с.; іл.	297
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	298
ЗМІСТ	301

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії

Випуск 26

Відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей несуть автори опублікованих матеріалів та їх наукові керівники. Думки авторів статей з позицією редколегії можуть не співпадати.

Відповідальний за підготовку збірника до видання – **Валерій Шеретюк**

Комп'ютерна верстка – **Вікторія Кравчук, Владислав Самсонюк**

Обкладинка – **Григорій Волохов**

Підписано до друку 1.12.2015 р. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Наклад 300. Обліково-видавничих аркушів 31,7.

Видавець О. Зень вул. Кн. Романа, 9/24, м. Рівне, 33022
0-362-24-45-09; 068-0250674
olegzen@ukr.net

Віддруковано засобами різнографічного друку
ПП Самборський І.О.
вул. Княгині Ольги, 8, м. Рівне, 33028

Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії: Рівненський державний гуманітарний університет. Збірник наукових праць. Випуск 26. – Рівне : О. Зень, 2015. – 305 с.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2015